

Դաս ժԸ. Օրենք բաղկացուած ամսմանոց 12 Բնարածական գուգաւափք :

Լայց պարզ մարմնոց կշռական չափուց մէջ, որոնցմով որ հիմնական ճանչցուած անհամար բաղկացեալ մարմինները կը ձեւանան, վերի ըսածներնէս աւելի զարմանալի յարաբերութիւններ կ'երևան, որոնց վրայ օրէնք մը հաստատելէն առաջ պէտք է որ զանոնք քանի մը օրինակներով պարզաբանենք :

Ինչպէս ուրիշ անգամ ըսած ենք՝ ջրածինը թթուածնի հետ երկու բաղկացուածիւն կը ձեւացնէ որ էն՝ Լախաթ թուիկ ջրածնին կամ ջրուր և Լըրկաթ թուիկ ջրածնին . առ բաղկացուածեանց մէջ թթուածնին կշռական չափերը՝ ջրածնին մի և նոյն չափին հետ բաղդատելով՝ ան համեմատութիւնը ունին՝ ինչ որ 1 և 2 թիւերը : Ըստի թէ որ ջրածնին միութիւն սեպենք 12,5 թիւը՝ վերի ըսած երկու բաղկացելոց տարերոց համեմատութիւնը կ'ըլլայ այսպէս .

Ա. Լախաթ թուիկ ջրածնի 12 Զուր	Ջրածին	12,5
	Թթուածին	100,0
		112,5
Բ. Լըրկաթ թուիկ ջրածնի	Ջրածին	12,5
	Թթուածին	200,0
		212,5

Լմանապէս ջրածինը ծծմբոյ հետ երկու բաղկացուածիւն կ'ըլլայ, որ էն Թթուածնաջրային և Լըրկածծմբաւոր ջրածնի . ասոնց մէջ ալ 12,5 ջրածնի միութիւն սեպելով՝ բաղկացուածիւննին կ'ըլլայ

Ա. Թթուածնաջրային	Ջրածին	12,5
	Ծծմբ	200,0
		212,5
Բ. Լըրկածծմբաւոր ջրածնի	Ջրածին	12,5
	Ծծմբ	400,0
		412,5

Ինչուան հիմն ջրածնին մէկ բաղկացուածիւնը միայն կը ճանչնանք սեւինիոնի հետ, որ է Թթու սեւինաջրային, ասոր ալ բաղկացուածիւնը կ'ըլլայ

Թթու սեւինաջրային	Ջրածին	12,5
	Սեւինիոն	491,0
		503,5

Ինչպէս ջրածինը քլորի, բրոմի, իոդի հետ մէկ մէկ բաղկացուածիւն միայն ունի, որ էն Թթու քլորաջրային, բրոմաջրային և իոդաջրային . ասոնց ալ բաղկացուածիւնը՝ ջրածնին 12,5 վերածելով՝ կ'ըլլայ այսպէս .

Թթու քլորաջրային	Ջրածին	12,5
	Քլոր	443,2
		455,7
Թթու բրոմաջրային	Ջրածին	12,5
	Բրոմ	978,3
		990,8
Թթու իոդաջրային	Ջրածին	12,5
	Իոդ	1578,2
		1590,7

Ուրեմն ջրածնի վրայ ինչուան հիմա զրուցածնիս համառօտելով՝ կ'ըսենք որ 12,5 ջրածինը կը միանայ

Ռվթուածնի	100	և	2 × 100	հետ
Նոթմբոյ	200	և	2 × 200	
Սեղնիոնի	491			
Վարրի	443,2			
Բրոմի	978,3			
Խողի	1578,2			

Հիմա քննենք աս վերի դրուած պարզ մարմնոյ թթուածնի հետ ունեցած կշռական յարաբերութիւնները :

Նոթմբոյ թթուածնի հետ շատ տեսակ բաղկացութիւններ կ'ունենայ . որոնց չափը՝ ծծմբոյ միութիւնը 200 սեպտիլ (որն որ 12,5 ջրածնի հետ միանալով կը ձևանայ ծծմբաջրային ըսուած թթուն), ասոնք են .

Ա . Ռվթու ենթածծմբական	Նոթմբ	200,0
	Ռվթուածին	100,0
		300,0
Բ . Ռվթու ծծմբական	Նոթմբ	200,0
	Ռվթուածին	200,0
		400,0
Գ . Ռվթու ենթածծմբային	Նոթմբ	200,0
	Ռվթուածին	250,0
		450,0
Դ . Ռվթու ծծմբային	Նոթմբ	200,0
	Ռվթուածին	300,0
		500,0

Ըրդ աս չափերուս մէջ աս գլխաւոր դիտելու բանը կայ որ ծծմբոյ 200 չափը որ ջրածնի 12,5 էն հետ միանալով ծծմբաջրային թթու կ'ըլլայ , ենթածծմբական թթուի մէջ էն միանայ 100 չափ թթուածնի հետ , այսինքն ճիշտ այն չափով որ չափով որ թթուածինը 12,5 ջրածնի հետ միանալով կ'ըլլայ ջուր . և ասինքն զատ մաս ծծմբոյ և թթուածնի իրեք բաշխուածնի մէջ ալ ծծմբաջր թթու 200 , թթուածինը իր առջի չափին բաշխուածնի մէջ կ'աւելնայ ինչպէս աս թիւերս 2 , $\frac{1}{2}$, 3 :

Սեղնիոնը թթուածնի հետ երկու բաղկացութիւն կ'ունենայ Ռվթու սեղնական և Ռվթու սեղնային ըսուածները . աս բաղկացութեան չափն ալ սեղնիոնինը 491 սեպտիլ (որ 12,5 ջրածնի հետ սեղնաջրային թթու կը կազմէ) , կ'ըլլայ այսպէս .

Ա . Ռվթու սեղնական	Սեղնիոն	491,0
	Ռվթուածին	200,0
		691,0
Բ . Ռվթու սեղնային	Սեղնիոն	491,0
	Ռվթուածին	300,0
		791,0

Ըհա աս օրինակիս մէջ ալ Սեղնիոնի 491 չափը որ 12,5 ջրածնի հետ սեղնաջրային թթուն կը կազմէ , մի և նոյն չափը էն միանայ թթուածնի 2 և 3 ով բաշխուածնի չափին այսինքն 100 հետ . որն որ 12,5 ջրածնի հետ ջուր կը կազմէ :

Ի՞նչ երկու օրինակներուս մէջ ուրիշ դիտելու բան մ'ալ կայ՝ որ սեղինական ու սեղինային թիւներուն կազմութիւնը բոլորովին ծծմբական ու ծծմբային թիւներուն կազմութեան կը համաձայնի, այսինքն երկուքին մէջ ալ նոյն չափով կ'աճի թիւաձիւնը, և կը տեսնենք որ աս երկու թիւները մի և նոյն բնալուծական ազդեցութիւնն ունին։ Արով և ընդհանուր և էական օրէնք մ'ալ կը գտնենք թիւներուն վրայօք որ է աս. Նման Բնալուծական յադիւնիւնն ունեցող երկու մարմիններու հաշմանիւնն ալ իրարո՞ւնման կ'ըլլայ. կամ նաև հակադարձաբար. Նման հաշմանիւնն ունեցող երկու մարմնոց Բնալուծական յադիւնիւններն ալ իրարո՞ւնման կ'ըլլան. որով ըսել է թէ աս երկու թիւներն ալ մէկ մէկու տեղ կրնան գործածուիլ, մի և նոյն գործողութիւնը կատարելու համար։

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՓ

ԲԱՍԻԵՂԾՈՒԱԾ

Ես ընտիր ստեղծուած կ'երեւիմ աչաց
Արարածոց մէջ իշխան եմ կարգած։
Գլխարկս թէ հանես իմ գլխէս, ո՞վ դու,
Կ'որոշեմ ժամեր գործոցդ ընելու։
Զոտս իմ մէկ տեսնես, հաւատ որ չորս է.
Այլ ես չեմ տեսն. աշխուժիս ցոյց է։
Բայց թէ չես հաւեր, դու զոտքս կըսէ.
Վերանաբերնակ լինիմ մեծ ցեղէ։
Թէ ոտքս կըտրած, իմ գլխարկս առնես,
Ու ոտիցս իմ տեղ թէ յարմարցնես,
Ես կ'ըլլամ բուսոց պըտալաբեր ընող
Զանոնք թարմ ու ոտից վերայ միշտ պահող։
Իսկ թէ կըսէ՛ք, ես և իմ ստերս
Իմ սրունիցս հետ գըլխարկիս փոխես,
Քու առջևդ գիշերած ամբոխ կ'ըլլամ ես։
Այլ թէ իմ սրունքս ալ գըլխէս նետես,
Կը դառնամ կ'ըլլամ չըրջան մը կըլոր
Քեզ տամ ուղածդ ալ չուղածդ ալ բոլոր։
Բայց լուր զայս խորատ. եթէ դու կ'ուզես
Օգուտ շատ քաղել, շիտակն ըսեմ քեզ.
Թող զիս կատարեալ չըրջէ գըլխիվայր,
Տեսնես զիս լեցնող կարօտն ամենուն,
Յանկալի և քեզ. տամ ձեզ տեղ և սուն։
Բայց այս գըլխիվայր կեցած օգնելուս,
Վա՛հ, որ շատք ծըռած կը մընան կորուս։

Բառն ու մեկնութիւնը չգտնողը հետեւեալ ամսուն մէջ կը տեսնէ։

ԵՐԷ՝ ԳԻՆԷ

Երկու գինով կիրակի իրկուն կէս փշերուան մօտ քնանալու կ'երթան, ու կ'արթնան երկրորդ օրը իրկիւտան ժամը տանին առնները։ Ասոնց մէ մէկը կ'ըսէ ընկերին, կարծեմ թէ առաու եղած պիտի ըլլայ, ուստի պատուհան մը բանաս գէշ չըլլար. ընկերը կ'երթայ կը բանայ պատուհանը ու լոյս չտեսնելով կը դառնայ դարձեալ անկողին կը մօնայ՝ ըսելով ընկերին. Խնչ կ'աճա պարես, գեռ չէ լուսնցած։ Եւ իրաւունք ունէր այդպէս կարծելու. վասն զի փոխանակ պատուհանը բանալու, գացեր դարան մը (տօլապ մը) բացեր է։ Ուստի գեռ առաւօտ չէ ըսելով դարձեալ կուտան գլուխին բարձի, և օրուան մնացած մասը ամբողջ փշերով միակերպ քնով անցընէ լին վերջը, կ'արթննան երրորդ օրը, որ էր երեքշաբաթի. և իրենց տունց գիտնալու թէ օր մը մէջ տեղը անցեր է, կը դարմանան իրենց վրայ թէ ինչպէս ծանր գինովութիւնն թէ թէ քնով մը անցուցեր են։ Կ'ըլլեն մէկէն գինեատուն կ'երթան առաւօտանց մէյմէկ օղի խմելու, և հոն երբ կը լսեն թէ օրը երեքշաբաթի է, դարմացած շատ մը կը կուռնին ու կ'ուզեն հաւատցնել ուրիշներուն երկուշաբթի ըլլալը, ինչպէս որ էր իրենց համար. և չկընալով մէկու մը հաւատացնել, կը սկսին իրենց մէջ խօսիլ ու ցաւիլ որ իրենցմէ զատ ամէնքն ալ գինովներ խենթեցեր են։

Աղէկ օրինակ մըն է այս կըքով գինովցած մարդկանց, որ իրենց կրից մէջ մարդկութեան գէմա մէն բան ընէլն ևս, երբ խախը ըլլալով կը սկսին նախատուիլ, իրենց կրից մէջ ըրածնեւնուն վրայ ամբնալու տեղ, կը սկսին զուրիշները չարա սիրտ սեպել և սնիրաւ զրպարտիչ։